

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 17.03.2019
Kabul Tarihi / Date Accepted : 30.09.2019
Yayın Tarihi / Date Published : 11.10.2019

<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.49440-541193>

OKULLARIN DNA PROFİLLERİ İLE ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ*

Ali TOSUN¹, Aynur B. BOSTANCI²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini Uşak ilinde görev yapan 3986 öğretmen, örneklemini ise 457 ilkokul, ortaokul ve lise öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada uygun örnekleme yoluna gidilmiştir. Araştırmada veriler “Örgüt DNA’sı Ölçeği” ve “Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, Pearson Momentler Çarpımı Katsayısı ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenler okulların DNA profillerini, sağlıklı örgüt profillerinden esnek örgüt profili olarak algılamaktadırlar. Yine araştırmaya göre öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı algıları yüksek düzeydedir. Araştırmada öğretmenlerin okulların sağlıklı örgüt profillerine (esnek, askeri, tam zamanlı) yönelik algıları ile örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında pozitif yönlü orta dereceli bir ilişki görülmekteyken, okulların sağlıksız örgüt profillerine (gelişigüzel, yönetim ağırlıklı, pasif-saldırgan) yönelik algıları ile örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında negatif yönlü orta dereceli bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmaya göre ortaokullarda esnek örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerinin, liselerde ise esnek örgüt, askeri örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Okulların sağlıklı esnek ve askeri örgüt özelliklerine sahip olmaları öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını olumlu yönde yordamakta iken, pasif-saldırgan örgüt özellikleri olumsuz yönde yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul DNA’sı, örgüt DNA’sı, örgütsel vatandaşlık

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOLS’ DNA PROFILES AND TEACHERS’ ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOURS

ABSTRACT

The aim of this research is to reveal the relationship between schools’ DNA profiles and teachers’ organizational citizenship behaviors. Relational screening model was used in the research. The target population of the study consisted of 3986 teachers and for the research, 457 teachers who worked in primary, secondary and high schools in Uşak. Convenience sampling was used in this research. The data were collected by using organizational DNA Scale and Organizational Citizenship Behaviour Scale. In the analysis of the data; arithmetic mean, Pearson product-moment correlation coefficient and regression analysis were used. According to the results of the research, the level of teachers’ perception of organizational DNA is moderate. Teachers’ perception of resilient organization profile, which is one of the healthy organization profiles, is high. Teachers’ perception of organizational citizenship behavior level is high. According to the results of the study, there is a positive moderate-level relationship between teachers’ organizational DNA perceptions for healthy organizations (resilient, military precision and just-in-time organizations) and organizational citizenship behavior, and there is a negative moderate-level relationship between teachers’ organizational DNA perceptions for unhealthy organizations (fits and starts, over managed and passive-aggressive organizations) and organizational citizenship behavior. According to the research, resilient organization and passive aggressive organization profiles in secondary schools and resilient organization, military precision organization and passive aggressive organization profiles in high schools predict teachers’ organizational citizenship behaviour in a meaningful way. While healthy resilient and military precision predict teachers’ organizational citizenship behaviour in a positive way, passive aggressive organization predicts in a negative way.

Keywords: School DNA, organizational DNA, organizational citizenship

*Bu çalışma Uşak Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (UBAP) birimi tarafından 2017/TPO23 nolu UBAP 06-Lisansüstü Tez Projesi (Yüksek Lisans) olarak desteklenmiştir.

¹ Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ens. Doktora Öğrencisi, ali35tosun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8214-876X>

² Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, aynur.bozkurt@usak.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7927-6063>

1.GİRİŞ

Örgütlerin kendilerini nasıl yapılandırdıklarını anlamak için işleyiş biçimlerinin bilinmesi gereklidir. Örgüt içerisindeki her işlev ve bu işlevlerin birbiriyle ilişkilerinin bilinmesi örgütün varlığını sürdürebilmesi açısından önemlidir (Mintzberg, 2014). Son yıllarda örgütlere yönelik metaforlardan biri olan örgüt DNA'sına göre, örgütler canlı bir organizma gibi özel genetik özelliklere sahiptir. DNA, bir canlının tepeden tırnağa her türden bilgisini yani genlerini taşıyan temel bir harç olarak görülmektedir. Bu nedenle, örgüt DNA'sı kavramı ile biyoloji ve genetiğin gerçekliğini yönetim bilimi ile birleştirerek, bu kavramın örgütleri geliştirmede etkili olarak kullanılabileceği düşünülmektedir (Soroush, Esfahani, Mohammadpouri & Poorfarahmand, 2014; Çetin, 2014).

Örgüt DNA'sı kavramı Xianbai'e (2006) göre, ilk olarak Tichy (1993) tarafından yılında ifade edilmiş ve yönetim bilimine örgütleri canlı bir organizma olarak ele alan bir bakış açısı getirmiştir. Bu bakış açısına göre örgütlerin kendilerine ait genleri olduğu, bu genlerin örgütlerin karar almalarında ve sosyal ilişkilerinde etkili olduğu ileri sürülmektedir (Bancar, 2016). Neilson, Pasternak ve Nuys'a (2005) göre örgüt DNA'sı, örgütün kimliğini birlikte tanımlayan ve örgütsel faaliyetlerin ifade edilmesine yardımcı olan unsurları içermektedir. Yine Sung ve Neilson (2013) örgüt DNA'sını, bir örgütün resmi yapısının ve gayri resmi kimliğinin doğal yönlerinin birleşimi olarak tanımlamışlardır. Kadıbeşegil'e (1999) göre bir örgütün vizyonu, misyonu, stratejisi, kurumsal değerleri, hizmetleri, insan kaynakları, topluma duyarlılık gibi alt açılımları o örgütün DNA'sıdır. Başka bir tanıma göre örgüt DNA'sı, örgütün geçmişinden gelen kurumun yapı ve süreçlerine yönelik bir veritabanı olarak görülmektedir. Örgütün, yaşayan bir organizma olarak kabul edilerek kendine has karakteristik özelliklerinin olduğu ve bu özelliklerinin onu diğer örgütlerden ayırdığı düşünülmektedir (Döş & Çetin, 2014). Çetin'e (2014) göre örgüt DNA'sı, örgüt kişiliği, kimliği ve imajı gibi insani kavramları örgütsel çalışmalara katmaya çalışan çabaların bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Örgütün misyon ve gücünü anlayıp benimsemesini sağlayan ve örgütü bir arada tutan vizyon, değerler ve amaca yönelme hissi olarak da örgüt DNA'sı tanımlanabilmektedir (Döş & Çetin, 2014). Döş (2013) Örgüt DNA'sını, örgütün kimliği yani parmak izi olarak kabul etmekte ve her örgüt üyesinin bu izi taşıdığını varsaymaktadır. Çandır' a (2005) göre DNA'nın en önemli özelliklerinden biri, örgütün sahip olduğu özellikleri gelecek kuşaklara aktarmasıdır. İnsan vücudu cenin halinden ölüme kadar tüm aktivitelerin gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyduğu bilgiyi DNA'da depolamakta ve bunu gelecek nesillere aktarmaktadır. Örgüt DNA'sı da aynı şekilde bunu yapmaktadır.

Örgüt DNA'sı bir örgütün içinde oluşan yapı, kültür, işgören ve sistem döngüsüdür (Govindarajan & Trimble, 2005). Örgüt DNA'sı örgütün kimliğini birlikte tanımlayan ve örgütsel faaliyetlerinin ifade edilmesine yardımcı olan unsurları içeren bir metafordur (Neilson, Pasternack & Nuys, 2005). Örgütün DNA'sı dört temel bileşenin kendi içerisindeki birbirleriyle olan etkileşimine göre şekillenmektedir. Örgütlerin yapısını belirlemek için yapılan çalışmalarda ortaya konulan dört bileşen; yapı, karar yetkisi, güdüleyiciler ve bilgidir. Buna göre yapı, örgütün yapılanma şeklini; karar yetkisi, kimin hangi kararları almada yetkili olduğunun belirleyicisi; güdüleyiciler, işgörenleri teşvik etmek için kullanılan yöntemleri; bilgi ise örgüt içerisinde bilginin ulaşılabilirliğini ve bilgi akışının sağlanabilirliğini ifade etmektedir (Çetin, 2014). Bu özelliklerine göre örgütlerin değişik profilleri olabileceği belirtilmektedir. Booz Allen Şirketi'ndeki araştırmacılar tarafından geliştirilen "Org DNA Profiler" isimli çalışmayla katılımcıların cevaplarına dayanarak dördü sağlıklı, üçü sağlıklı olmak üzere yedi farklı örgüt DNA'sı profili ortaya konulmuştur. Sağlıklı örgüt profilleri esnek, askeri ve tam zamanlı örgüt profilleridir. Sağlıksız örgüt profilleri ise pasif saldırgan, gelişigüzel(rastgele), fazla büyümüş ve yönetim ağırlıklı örgüt profilleridir (Neilson, Pasternack & Mendes, 2004; Çetin, 2014). Bu örgüt DNA profilleri aşağıdaki şekilde açıklanabilmektedir.

Sağlıklı örgüt profillerinden *Esnek örgüt*, çevresel değişimlere kolayca uyum sağlayabilen, esnek yapıları sayesinde problemlere çözüm üretmek yenilikler üretebilen ve ileriye dönük sürekli kendini bir örgüt tipidir. *Askeri örgüt profili*, hiyerarşiktir, ancak bu hiyerarşi yönetim katmanları arasında bir gerginlik oluşturmamaktadır. Bu profile sahip örgütler herkesin üstlendiği rolü bildiği ve dikkatlice uyguladığı sağlıklı bir örgüt tipidir. *Tam zamanlı örgüt profili*, gerekli hallerde çok çabuk manevra yapabilen ve yetenekli ve motive insanları bünyesine çekebilen ancak kimi zaman hayati öneme sahip fırsatların son anda fark edildiği sağlıklı bir örgüt tipidir.

Sağlıksız örgüt profillerinden *Pasif- saldırgan örgüt profili*, dışarıdan bakıldığında herhangi bir çatışmanın olmadığı, işgörenler arasında fikir birliğine kavuşulabilen bir örgüt tipi olarak görünmesine rağmen aslında içi kaynayan ve işgörenlerin fikir birliğine vardığı planların uygulanmasının zor olduğu bir örgüt profilidir. Gelişigüzel (rastgele) örgüt profili, örgüt içerisinde zeki, motive ve yetenekli çalışanların olmasına rağmen, bu özelliklerdeki çalışanların nadiren ortak bir amaç için bir araya geldikleri sağlıksız bir örgüt profilidir. Fazla büyümüş örgüt profili, orijinal örgütsel modelinin üzerinde büyümüş ve karmaşıktır. Bu profil küçük bir tepe yönetimi tarafından yönetilemeyecek kadar geniş olan sağlıksız bir örgüt profilidir. Son olarak yönetim ağırlıklı örgüt profili ise, harekete geçtiklerinde yavaş ve tepkisel davrandıkları için fırsatları geç yakalayan, her kademesinde yönetimin etkisinin görüldüğü sağlıksız bir örgüt profilidir.

Araştırmanın yürütüldüğü eğitim örgütleri de yukarıdaki örgüt DNA profillerinin özelliklerini taşımaktadır. Bununla birlikte eğitim örgütlerinin sağlıklı örgüt DNA profillerini taşıması istenen bir durumdur. Çünkü sağlıklı DNA profiline sahip örgütler, çevresel koşullara kolaylıkla uyum sağlayabilen ve çalışanların motivasyonlarının yüksek olduğu örgütlerdir (Neilson, Pasternack & Mendes, 2004; Çetin, 2014; Çandır, 2005; Onay & Ergüder, 2012; Döş, 2013; Döş & Çetin, 2014; Bancar, 2016) Baskin' a (2011) göre örgüt DNA'sı iki önemli bilgiyi taşımaktadır. Bunlar; örgüte ilişkin alt yapı, değerler, vizyon ve misyon gibi örgüt kimliği ve örgütün bir parçası olan işgöreni kendini çalıştığı örgüte uyarlaması gibi özelliklerdir (Akt. Çetin, 2014). Eğitim örgütlerinde de ortak bir amaç etrafında toplanan, motive olmuş, bireysel yarardan önce örgütsel yararı benimsemiş öğretmenlerin olması, okulların başarıya ulaşabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu durumda araştırmanın diğer değişkeni olan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları sergilemelerinin sağlıklı örgüt DNA profillerinde görülebileceği ve okul için olumlu sonuçlar oluşturacağı düşünülebilmektedir. Öğretmenlerin kendiliğinden ve istekli olarak davranışlar sergilemesi iç çekişmelerin olduğu sağlıklı bir okul ikliminde mümkün görülmektedir. Samancı'ya (2006) göre, öğretmenlerin gösterdiği örgütsel vatandaşlık davranışını en çok etkileyen faktör, örgüt içerisinde oluşturulan olumlu iklim yapısıdır. Örgüt DNA'sının sağlıklı olarak nitelendirilen profillerinde örgüt iklimleri olumlu özelliklerde olduğu için, sağlıklı DNA profiline sahip örgütlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının sergilenebilmesi için daha uygun ortamlar olduğu ifade edilebilmektedir.

Örgütsel vatandaşlık davranışı genellikle örgüt politikalarına uyum ve iş için fazladan güç harcama şeklinde örgüt yararına gösterilen davranış olarak da belirtilebilmektedir (Ilies, Nahrgang & Morgeson, 2007 Akt: Wilson, Sin & Conlon, 2010). Örgütsel vatandaşlık davranışı kavramı 1980' li yıllarda ortaya çıkmıştır. Örgütsel vatandaşlık, örgütün formal ödül sistemi tarafından açıkça ele alınmayan, ancak örgütün verimliliğini ve etkinliğini arttıran, işgörenlerin ekstra rol davranışları olarak tanımlanmaktadır. İş görenlerin örgüt yararına iş tanımında bulunmadığı halde gönüllü olarak davranışlar sergilemesinde, işgörenin; örgütün amaçlarını benimsemesinin, değerlerini kabul etmesinin ve örgütte kalmaya devam etmeye istekli olmasının kısaca, örgütüne bağlı bir birey olmasının etkili olduğu savunulmaktadır (Organ, 1988, Akt. Yener & Aykol, 2009; Karacaoğlu & Güney, 2010). Örgütsel vatandaşlık davranışı sergileyen işgörenler üzerinde o davranışı yapmaları için herhangi bir zorlayıcı etki ya da zorunluluk bulunmamaktadır (Çetin, Yeşilbağ & Akdağ, 2003). Bununla birlikte iş görenlerin sadece görev tanımlarında yer alan görevleri yerine getirmeleri, örgütlerin ayakta kalabilmeleri ve başarıya ulaşabilmeleri için yeterli olmamaktadır. Örgütlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için işgörenlerin gerçekleştirmeleri gereken üç husus bulunmaktadır. Bunların ilki; işgörenlerin işlerine zamanında gelmeleri, ikincisi işgörenlerin sözleşmelerinde tanımlanan görevleri eksiksiz, zamanında ve istenildiği şekilde yapmaları, üçüncüsü ise; çalışanların örgüt yararına sözleşme dışı faaliyetler yapmaları ve bu faaliyetleri yaparken gönüllü olmalarıdır (Theresa, 2002, Akt. Şanlı, 2011). Örgütün etkinliğinde, iş görenin resmi olarak verilen rolünden çok daha fazlasını göstermeye yatkın olmasının etkisi de büyüktür (Köse, Kartal & Kayalı, 2003; Gürbüz, 2006).

Örgütsel vatandaşlık davranışının boyutları konusunda alan yazın incelendiğinde yoğunlukla Organ (1988) tarafından yapılan sınıflandırmanın kullanıldığı görülmektedir. Organ (1988) örgütsel vatandaşlık davranışlarını yardımlaşma, nezaket, vicdanlılık, centilmenlik ve sivil erdem olmak üzere beş boyutta incelemiştir (Akt. İplik, 2015). Bu boyutlar şu şekilde açıklanabilmektedir. Yardımlaşma, işgörenlerin örgüt içerisindeki görevlerde veya sorunlarda diğer işgörenlere yardım etmeye yönelik sergiledikleri doğrudan ve dolaylı tüm gönüllü davranışlardır. Nezaket, diğer işgörenleri etkileyebilecek davranış ve kararlarında etkileenecek olan kişileri haberdar etmeyi kapsayan davranışlardır. Vicdanlılık, işgörenlerin işleri ve üstlenilen rolleri ile ilgili sorumluluklarının ötesine geçerek, işe erken gelme-geç gitme; görevlerini zamanından önce tamamlama gibi davranışlardır. Centilmenlik, işgörenlerin örgütte meydana gelen sorunlarla gerginliğe yol açmadan yapıcı bir tutumla mücadele etme becerisini ve karşılaştıkları olumsuz durumlara dayanma güçlerini artırması sebebiyle örgütün verimliliğine katkı sağlayan davranışlardır. Sivil erdem ise, örgütün amaçlarına uygun olarak alınan kararları desteklemek, örgüt ile ilgili konular üzerinde düşünme gibi örgütün gelişimine destek veren davranışlar olarak belirtilebilmektedir (Organ, 1988, Akt. Polat, 2007; Allison, 2001, Akt. Şanlı, 2011; Kaplan, 2011; Özdevecioğlu, 2003; Organ & Lingl, 1995, Akt. İplik, 2015; Özler, 2015; İplik, 2015; Cinay, 2015).

Yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, okullarda başarının eğitimde anahtar rolü oynayan örgütsel vatandaşlık davranışı yüksek öğretmenlerle yakalanabileceği açıktır. Toplumların geleceği için önemli olan okulların, sağlıklı DNA profillerine sahip olmasıyla öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının arttığının ortaya konulması okulların varlıklarını sürdürebilmeleri ve amaçlarına ulaşabilmeleri açısından önemlidir. Bunun yanında şimdiye kadar yapılan alan yazın açıklamalarına dayalı olarak öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı göstermelerinin okulların sağlıklı bir DNA profiline sahip olması ile mümkün olabileceği düşünülmektedir. Yine alan yazında örgüt DNA'sı ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkiyi ölçen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda araştırmayla farkındalık sağlanması da umulmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişki durumunun ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1- Öğretmenlerin okulların örgüt DNA' sına ilişkin algıları nedir?
- 2- Öğretmenlerin kendi örgütsel vatandaşlık düzeylerine ilişkin algıları nedir?
- 3- Okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 4- Okulların DNA profilleri okul düzeyine göre öğretmenlerin vatandaşlık düzeylerini yordamakta mıdır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan araştırma ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2005). Araştırmada okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişki durumuna yönelik algıları taranmıştır.

2.2 Evren-Örnekleme

Araştırmanın evrenini Uşak ilindeki ilkököl, ortaokul ve liselerde görev yapan 3986 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, Uşak ilinde görev yapan 457 öğretmendir. Araştırmada uygun örnekleme yoluna gidilmiştir. Örnekleme seçiminde kuramsal örnekleme büyüklüğü çizelgesinden yararlanılmıştır. Uşak ilinde örnekleme sayısına ulaşabilmek için 37 okula 550 adet ölçek dağıtılmıştır. Bu ölçeklerden 487 tanesi geri dönmüştür. Araştırma sonuçları ile ilgili olarak bir yargıya varılabilmesi için ölçeklerin % 80 oranında geri dönmeleri gerekmektedir. Çalışmada geri dönen 487 ölçek toplam dağıtılan ölçek sayısının %88'ini oluşturduğu için bu koşulu sağladığı ve evren hakkında bir yargıya varılabileceği tespit edilmiştir (Balci, 2011). Geri dönenler titizlikle incelenmiş, boş cevap bulunan ya da uygun cevaplanmamış 30 ölçek araştırmadan çıkarılarak, 457 tanesi değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Örnekleme oluşturan öğretmenlerin çalışılan okul düzeyine göre, çalıştığı okul düzeyi ilkököl olan öğretmen sayısı 171, oranı %37,4; çalıştığı okul düzeyi ortaokul olan öğretmen sayısı 131, oranı %28,7; çalıştığı okul düzeyi lise olan öğretmen sayısı 155, oranı %33,9 olarak tespit edilmiştir. Buna göre örnekleme oluşturan okulların düzeylerine göre birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir.

2.3 Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki farklı ölçme aracı kullanılmıştır. Okulların DNA profilini ölçmek için Döş ve Çetin (2014) tarafından geliştirilen "Örgüt DNA'sı Ölçeği" kullanılmıştır. Örgüt DNA'sı Ölçeği Likert tipi veri toplama aracı olup, maddelere verilen tepkiler: "(1) Kesinlikle Katılmıyorum ile (5) Tamamen Katılıyorum" arasında beşli olarak derecelendirilmiştir. Ölçeğin DNA profillerine göre Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları esnek örgüt ,71, askeri örgüt ,85, tam zamanlı örgüt ,71, gelişmiş örgüt ,80, yönetim ağırlıklı örgüt ,74 ve pasif saldırgan örgüt ise ,80 olarak bulunmuştur. Bu araştırma için Örgüt DNA'sı ölçeğine ilişkin faktörlerin, faktör yapılarına uygunluğunu test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan uyum iyiliği indeksi değerleri incelendiğinde; χ^2/df oranı (3,31 < 5) ve RMSEA (0,07 < 0,10) değeri ile CFI (0,92), NFI (0,88) ve NNFI (0,90) değerlerinin yeterince yüksek olmaları sebebiyle ölçeğin doğrulandığı ifade edilebilmektedir. Ölçeğin bu araştırma için hesaplanan güvenilirlik katsayıları ise esnek örgüt .90, askeri örgüt .77, tam zamanlı örgüt .87, gelişmiş örgüt .85, yönetim ağırlıklı örgüt .86 ve pasif saldırgan örgüt ise .82 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın diğer değişkeni örgütsel davranışa yönelik verilerin toplanması için Polat (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan "Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği" kullanılmıştır. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Likert tipi olup, veri toplama aracında maddelere verilebilecek tepkiler: "(1) Kesinlikle Katılmıyorum ile (5) Tamamen Katılıyorum" arasında 5'li olarak derecelendirilmiştir. Bu ölçek için Polat (2007) tarafından Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları yardımlaşma .86, centilmenlik .81, vicdanlılık .88, sivil erdem.82 ve toplamda örgütsel vatandaşlık davranışı .89 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırma için ise Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları yardımlaşma .86, centilmenlik .80, vicdanlılık .83, sivil erdem .84 ve toplamda örgütsel vatandaşlık davranışı .88'dir. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği'ne ilişkin daha önce belirlenen faktörlerin, faktör yapılarına uygunluğunu test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, uyum iyiliği indeksi değerleri incelendiğinde χ^2/df oranı(3,23< 5) ve RMSEA (0,07 < 0,10) değeri ile CFI (0,92), GFI (0,90) değerlerinin yeterince yüksek olmaları sebebiyle ölçeğin doğrulandığı ifade edilmiştir.

2.4 Verilerin Analizi

Verilere hangi tür analizlerin yapılması gerektiğini tespit etmek için verilerin normal dağılıp dağılmadığı belirlemede çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış ve verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Bu yüzden analizlerde aritmetik ortalama, Pearson Momentler Çarpımı korelasyonu ve çoklu regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Yine değişkenler arasında çoklu bağlantılılık problemi olup olmadığına yönelik, VIF ve tolerans değerleri incelenmiş, örgüt DNA profilleri ile örgütsel vatandaşlık değişkenleri arasındaki VIF değerlerinin .336 ile .556 arasında, tolerans değerlerinin de .1792 ile 2.978 arasında olduğu anlaşılmıştır. Tolerans değerlerinin .02'den büyük, VIF değerlerinin ise 10'dan küçük olması nedeniyle çoklu bağlantılılık problemi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara ve bu bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 1'de öğretmenlerin okulların DNA profiline ilişkin algı düzeylerine yönelik betimsel istatistikler görülmektedir.

Tablo 1.

Öğretmenlerin Okulların DNA Profiline İlişkin Algı Düzeyleri

Değişkenler	\bar{X}	Ss	Düzye
Esnek Örgüt	3,50	1,05384	Yüksek
Askeri Örgüt	3,16	,85455	Orta
Tam Zamanlı Örgüt	3,12	1,03239	Orta
Gelişigüzel Örgüt	2,36	,90808	Düşük
Yönetim Ağırlıklı Örgüt	2,14	,93035	Düşük
Pasif-Saldırgan Örgüt	1,98	,94036	Düşük

Tablo 1 incelendiğinde, öğretmenlerin okulların DNA profilini en çok esnek örgüt olarak algıladıkları, askeri örgüt ve tam zamanlı örgüt profillerine yönelik algılarının “orta” düzeyde, yönetim ağırlıklı örgüt, gelişigüzel örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerine yönelik algılarının ise “düşük” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin okullara yönelik DNA profili algıları karşılaştırıldığında, öğretmenlerin esnek örgüt algısının ($\bar{X} = 3,50$), diğer DNA profili algılarına göre daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgulara göre okulların örgüt DNA'sı, sağlıklı örgüt profillerinin (esnek, askeri, tam zamanlı) ve sağlıklı örgüt profillerinin gelişigüzel, yönetim ağırlıklı, pasif-saldırgan) kendi aralarındaki puan farkının birbirine yakın olduğu görülürken, sağlıklı örgüt profilleri ile sağlıklı örgüt profilleri arasındaki puan farkının fazla olduğu görülmektedir. Puan farkının fazla olması öğretmenlerin genel olarak okulları sağlıklı örgütler olarak gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve alt boyutlarına ilişkin algı düzeyleri aşağıda Tablo 2 'de yer almaktadır.

Tablo 2.

Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışına İlişkin Algı Düzeyleri

Değişkenler	\bar{X}	Ss	Düzye
Yardımlaşma	3,98	,68507	Yüksek
Centilmenlik	4,34	,79657	Çok yüksek
Vicdanlılık	4,21	,78050	Çok yüksek
Sivil Erdem	3,83	,81257	Yüksek
Örgütsel Vatandaşlık Davranışı	4,07	,54539	Yüksek

Tablo 2'den anlaşıldığı üzere genel olarak öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı algıları yüksek ($\bar{X} = 4,07$) düzeydedir. Örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık ve centilmenlik boyutuna yönelik algının “çok yüksek”, yardımlaşma ve sivil erdem boyutlarına yönelik algının “yüksek” düzeyde, olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 3'te okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkiyi hesaplamak için yapılan korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.

Öğretmenlerin Okulların DNA Profillerine Yönelik Alguları İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Düzeyleri Arasındaki İlişki Durumuna Yönelik Analiz Sonuçları

Örgüt Profili	Yardımlaşma	Centilmenlik	Vicdanlılık	Sivil Erdem	Örgütsel Vatandaşlık
Esnek Örgüt	.396**	.367**	.167**	.402**	.474**
Askeri Örgüt	.299**	.245**	.143**	.300**	.352**
Tam Zamanlı Örgüt	.280**	.259**	.097*	.377**	.356**
Gelişigüzel Örgüt	-.244**	-.349**	-.103*	-.194**	-.312**
Yönetim Ağırlıklı Örgüt	-.267**	-.393**	-.135**	-.247**	-.361**
Pasif-Saldırgan Örgüt	-.343**	-.398**	-.152**	-.312**	-.425**

*0,05 düzeyinde anlamlıdır.

**0,01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3'e göre, öğretmenlerin okulların esnek örgüt profiline sahip olmasına yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ($r=.474$), okulların askeri örgüt profiline sahip olmasına yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık davranışlarının arasında ($r=.352$) ve okulların tam zamanlı örgüt profiline sahip olmasına yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık davranışları ($r=.356$) arasında anlamlı pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanında öğretmenlerin okulların gelişigüzel örgüt profiline sahip olmasına yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık davranışlarının arasında ($r=-.312$), okulların yönetim ağırlıklı örgüt profiline sahip olmasına yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ($r=-.361$) ve okulların pasif-saldırgan örgüt profiline sahip olmasına yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ($r=-.425$) anlamlı negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, öğretmenlerin okulların sağlıklı örgüt profillerine yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında pozitif yönlü orta dereceli bir ilişki olduğu, sağlıklı örgüt profillerine yönelik alguları ile örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında negatif yönlü orta dereceli bir ilişki tespit edildiği anlaşılmaktadır. Tablo 4'te ilkokullarda çalışan öğretmenlerin okulların DNA profili algılarının örgütsel vatandaşlık düzeylerini yordayıp yordamamasına yönelik yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.

İlkokullarda Okul DNA Profillerinin Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarını Yordama Durumuna İlişkin Analiz Sonuçları

Yordayıcı Değişken	Yordanan Değişken: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı						
	B	S. Hata	β (Beta)	t	p	Kısmi	İkili
Sabit	4,066	.226		18,022			
Esnek Örgüt	.078	.055	.171	1,415	.159	-.031	.188
Askeri Örgüt	.037	.050	.067	.728	.468	-.063	.136
Tam Zamanlı Örgüt	.004	.054	.009	.082	.935	-.103	.112
Gelişigüzel Örgüt	-.021	.051	-.043	-.419	.676	-.121	.079
Yönetim Ağırlıklı Örgüt	-.061	.061	-.118	-.988	.325	-.182	.061
Pasif-Saldırgan Örgüt	.062	.065	-.117	-.955	.341	-.190	.066
R =.410	R² =.168						
F (6,164)=5.524	P =.057						

Yapılan regresyon analizi sonucunda, ilkokullarda DNA profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Örgüt DNA'sının boyutları (esnek, askeri, tam zamanlı, gelişigüzel, yönetim ağırlıklı ve pasif-saldırgan örgüt) öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını yordamamaktadır ($R=.410$, $R^2=.168$, $p < .05$). Tablo 5'te ortaokullarda DNA profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeylerini yordamasına yönelik analiz sonuçları görülmektedir.

Tablo 5.

Ortaokullarda Okul DNA Profillerinin Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarını Yordama Durumuna İlişkin Analiz Sonuçları

Yordayıcı Değişken	Yordanan Değişken: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı						
	B	S. Hata	β (Beta)	t	p	Kısmi	İkili
Sabit	3,797	.310		12,229	.000		
Esnek Örgüt	.242	.064	.476	3,763	.000	.115	.369
Askeri Örgüt	.036	.065	.055	.559	.577	-.092	.164
Tam Zamanlı Örgüt	-.114	.071	-.212	-1,621	.108	-.254	.025
Gelişigüzel Örgüt	.045	.069	.071	.654	.514	-.091	.182
Yönetim Ağırlıklı Örgüt	-.038	.076	-.061	-.500	.618	-.189	.112
Pasif-Saldırgan Örgüt	-.174	.069	-.283	-2,518	.013	-.310	-.037
R=.528		R ² =.279					
F(6,124) =8.000		P=.000					

Tablo 5'ten anlaşılacağı üzere yapılan regresyon analizi sonucunda ortaokullarda, okul DNA profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (R= .528, R²= .279, p < .05). Okul DNA profillerinden esnek örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profilleri örgütsel vatandaşlık davranışının yaklaşık %27' sini açıklamaktadır (R²=.279). Yordayıcı değişken olan Okul DNA profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını açıklamadaki regresyon analizinin t değerleri incelendiğinde, esnek örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Ortaokullarda esnek örgüt profilindeki bir birimlik artışın, örgütsel vatandaşlık sabit değişkeni üzerinde .24'lık bir artışa neden olurken, pasif-saldırgan örgüt boyutundaki bir birimlik artış ise örgütsel vatandaşlık sabit değişkeni üzerinde -.17'lük bir azalmaya neden olduğu görülmektedir. Askeri örgüt, tam zamanlı örgüt, gelişigüzel örgüt ve yönetim ağırlıklı örgüt profilleri ise örgütsel vatandaşlık davranışını anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. Tablo 6'da liselerde DNA Profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeylerini yordamasına yönelik analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 6.

Liselerde Okul DNA Profillerinin Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarını Yordama Durumuna İlişkin Analiz Sonuçları

Yordayıcı Değişken	Yordanan Değişken: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı						
	B	S. Hata	β (Beta)	t	p	Kısmi	İkili
Sabit	2,986	.277		10,778	.000		
Esnek Örgüt	.188	.071	.332	2,635	.009	.047	.328
Askeri Örgüt	.179	.067	.268	2,691	.008	.048	.311
Tam Zamanlı Örgüt	-.043	.055	-.082	-.772	.441	-.151	.066
Gelişigüzel Örgüt	-.011	.063	-.016	-.174	.862	-.135	.113
Yönetim Ağırlıklı Örgüt	.138	.073	.218	1,897	.060	-.006	.282
Pasif-Saldırgan Örgüt	-.182	.067	-.301	-2,701	.008	-.315	-.049
R=.590		R ² =.348					
F(6,148) =13,139		P=.000					

Tablo 6'de yer alan regresyon analizi sonucunda liselerde, okul DNA profillerinden bazılarının öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (R= .590, R²= .348, p < .05). Okul DNA profillerinden esnek örgüt, askeri örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profilleri örgütsel vatandaşlık davranışının yaklaşık %34' ünü açıklamaktadır (R²=.348). Yordayıcı değişken olan okulların DNA profillerinin örgütsel vatandaşlık davranışını açıklamadaki regresyon analizinin t değerleri incelendiğinde esnek örgüt, askeri örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerinin örgütsel vatandaşlık davranışını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Liselerde esnek örgüt profilindeki bir birimlik artışın örgütsel vatandaşlık sabit değişkeni üzerinde .18'lik, askeri örgüt profilindeki bir birimlik artışın örgütsel vatandaşlık sabit değişkeni üzerinde .17'lik bir artışa neden olduğu görülmektedir. Bunun yanında pasif-saldırgan örgüt profilindeki bir birimlik artışın örgütsel vatandaşlık sabit değişkeni üzerinde-.18'lik bir azalmaya neden olduğu görülmektedir. Tam zamanlı örgüt, gelişigüzel örgüt ve yönetim ağırlıklı örgüt profilleri ise örgütsel vatandaşlık davranışını yordamamaktadır.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişki düzeyinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında; öğretmenlerin

okulların DNA profillerine yönelik esnek örgüt profiline yönelik algı düzeyleri yüksek iken, askeri örgüt ve tam zamanlı örgüt profili boyutlarına yönelik algı düzeylerinin orta düzeyde, yönetim ağırlıklı, gelişigüzel ve pasif-saldırgan örgüt profiline yönelik algı düzeyinin ise düşük düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Yine araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin okulların örgüt DNA'sına yönelik, sağlıklı örgüt profilleri (esnek, askeri, tam zamanlı) algıları ile sağlıksız örgüt profilleri (gelişigüzel, yönetim ağırlıklı, pasif-saldırgan) algıları arasındaki puan farkının fazla olduğu da göze çarpmaktadır. Öğretmenlerin okulların profilini oldukça sağlıklı gördükleri anlaşılmaktadır. Bostancı, Akçadağ, Kahraman ve Tosun (2016) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenler genel olarak okulların DNA profilini esnek örgüt olarak görmektedirler. Aynı çalışmada öğretmen görüşlerine göre okullar, askeri ve tam zamanlı örgüt özelliklerini orta düzeyde, yönetim ağırlıklı, gelişigüzel ve pasif-saldırgan örgüt olma özelliklerini ise az düzeyde taşımaktadırlar. Bu iki çalışmanın sonuçları birbirini desteklemektedir. Bunun yanında yine Bostancı, Çelik ve Kahraman (2017) tarafından yapılan başka bir çalışmanın sonuçlarına göre de; öğretmenler okulları daha çok esnek örgüt profilinde görmektedirler. Bu çalışmayla da çalışmanın sonuçlarının aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. Öğretmenler okullarının orta düzeyde askeri, tam zamanlı, gelişigüzel ve yönetim ağırlıklı, düşük düzeyde pasif-saldırgan örgüt profilinde olduğunu düşünmektedirler. Çetin'in (2014) "Okul DNA'sı Metaforunun çeşitli değişkenlere göre incelenmesi" isimli çalışmasında da çalışmaya benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çetin'in (2014) öğretmenlerin okulların DNA'sına ilişkin algı düzeyleri diğer profiller ile karşılaştırıldığında esnek örgüt boyutunda en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Fakat Döş ve Çetin (2014) tarafından Millî Eğitim Bakanlığının örgüt DNA'sı profilini belirlemeye yönelik yapmış oldukları çalışmada ise MEB merkez teşkilatının öğretmen algılarına göre sağlıksız örgüt profillerinden yönetim ağırlıklı ve gelişigüzel örgüt profiline sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısı ile Döş ve Çetin (2014) çalışma sonuçları ile bu çalışma sonuçlarının farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında alan yazında örgüt DNA'sı kavramı ile ilgili eğitim örgütleri dışında yapılan çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmalardan Çandır (2005) hizmet ve sanayi sektörleri örnekleminde yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'de en fazla sağlıklı örgüt profillerinden esnek örgüt yapısına sahip örgüt tiplerinin olduğunu tespit etmiştir. Bancar'ın (2016) bir sağlık kurumundaki hemşirelerin algılarına yönelik olarak yaptığı çalışmada da işgörenlerin örgüt DNA'sının sağlıklı örgüt profilleri olarak kabul gören esnek, askeri ve tam zamanlı örgüt profillerine yönelik algı düzeylerinin diğer örgüt profillerinden daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Onay ve Ergüden (2012) tarafından bir sosyal güvenlik kurumu örnekleminde yapılan çalışmada da işgörenlerin sağlıklı profiller arasında bulunan askeri örgüt profilini diğer örgüt profillerine göre daha çok benimsemiş ve kabul etmiş olduğu belirtilmektedir. Farklı sektörlerde olsa da bu çalışmaların sonuçları da çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Araştırmada örgütsel vatandaşlık davranışına yönelik olarak öğretmenlerin algı düzeylerinin de yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık ve centilmenlik boyutuna yönelik algının "çok yüksek"; yardımlaşma ve sivil erdem boyutlarına yönelik algının "yüksek"; düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Polat (2007) ve Zengin (2011) yapmış oldukları çalışmada, bu çalışmayla çok yakın sonuçlara ulaşılmışlar ve çalışmalarında öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık algı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Polat (2007) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin vicdanlılık boyutuna yönelik algı düzeyleri çok yüksek derecede iken diğer üç alt boyuta ilişkin algı düzeylerinin yüksek derecede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şanlı (2011) ve Sarı (2011) tarafından yapılan çalışmalarda da bu çalışmayı destekler sonuçlara ulaşılmıştır. Şanlı'nın (2011) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarında ise öğretmenlerin yardımlaşma, vicdanlılık ve sivil erdem boyutlarına yönelik algı düzeyleri yüksek derecede iken, centilmenlik boyutuna yönelik algı düzeyleri düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Sarı (2011) tarafından yapılan çalışmada ise, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının alt boyutlarına yönelik algı düzeylerinin en düşük olduğu boyutun, sivil erdem boyutu olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre, öğretmenlerin okulların sağlıklı örgüt DNA profilleri (esnek, askeri, tam zamanlı) yönelik algıları ile örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında pozitif yönlü orta dereceli bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin örgüt DNA'sının sağlıksız örgüt profillerine (gelişigüzel, yönetim ağırlıklı, pasif-saldırgan) yönelik algıları ile örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında negatif yönlü orta dereceli bir ilişki bulunmaktadır. Sonuçlardan anlaşılacağı üzere, sağlıklı örgüt DNA profilleri örgütsel vatandaşlık davranışlarının yüksek düzeyde gerçekleşmesine yol açarken, sağlıksız örgüt DNA profilleri örgütsel vatandaşlık davranışlarının azalmasına yol açmaktadır. Araştırmanın başka bir sonucuna göre de okulların DNA profillerinden esnek örgüt, askeri örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülürken, tam zamanlı örgüt, gelişigüzel örgüt ve yönetim ağırlıklı örgüt alt boyutları öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını yordamadığının görülmesidir. Okul düzeyine göre de ilkokullarda, DNA profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını yordamazken, ortaokullarda esnek örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerinin; liselerde ise esnek örgüt, askeri, örgüt ve pasif-saldırgan örgüt profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. İlkokullarda okul DNA profillerinin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyini yordamamasının nedeni;

öğretmenlerin kendilerine ait bir sınıflarının olması ve bu sınıfla bütünleşmelerinin zaten örgütsel vatandaşlık düzeylerinin yüksek düzeyde olmasını sağlamasından kaynaklanabilir. Bu durumda okul DNA profilinin vatandaşlık düzeyinin artırılmasında ve düşürülmesinde diğer okul türleri kadar etkili olmamasına yol açmış olabilir. Yine araştırmaya göre okulların esnek örgüt, askeri örgüt profilleri öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde de yordarken; pasif saldırgan örgüt özellikleri göstermesi olumsuz yönde yordadığı anlaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre şu öneriler ileri sürülebilmektedir.

- 1- Araştırmada okulların esnek örgüt özellikleri göstermesi, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumlu yönde yordamaktadır. Okullarda esnek örgüt profili özelliklerinin artırılmasına yönelik okul işgörenlerine yönelik eğitici faaliyetler düzenlenmelidir.
- 2- Okullardaki sağlıklı örgüt profillerine ilişkin özelliklerin yol açtığı olumsuz durumlar araştırmalarla ortaya çıkarılabilir ve bu konuda farkındalık sağlanabilir.
- 3- Araştırmada okulların pasif saldırgan örgüt özellikleri göstermesi öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını olumsuz yönde yordamaktadır. Okulların bu özelliklerinin değiştirilmesine yönelik okul gelişim çalışmaları gerçekleştirilmelidir.
- 4- Sağlıklı örgüt DNA'ları ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları arasında olumlu yönde orta dereceli bir ilişki vardır. Sağlıklı DNA profilleri, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı algısını yükseltmektedir. Bundan dolayı okulların DNA profillerinin sağlıklı örgüt profillerine dönüştürülebilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- 5- Öğretmenlere göre, Okul DNA profilleri öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeylerini ortaokul ve liselerde yordamakta iken; ilkokullarda yordamamaktadır. Öğretmenlerin bu algı farklılığının nedeni araştırılmalıdır.
- 6- Bu araştırma örgüt DNA profillerine yönelik nicel bir araştırmadır. Konu nitel araştırmalarla daha derinlemesine araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: PEGEM Akademi.
- Bancar, A. (2016). *Örgüt DNA'sı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bostancı, A. B., Akçadağ, T., Kahraman, Ü. & Tosun, A. (2016). Okulların DNA profili ile okul içi politik davranışlar arasındaki ilişki. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 1693-5705.
- Bostancı, A. B., Çelik, K. & Kahraman, Ü. (2017). Okulların DNA profilleri ile öğretmenlerin psikolojik sermayeleri arasındaki ilişki. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 140-156.
- Baskin, K. (1998). *Corporate DNA-learning from life*. Boston: Butterworth-Heinemann.
- Çandır, E. (2005). *Örgütsel DNA ve bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Cinay, F. (2015). *İlkokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, R. B. (2014). *Okul DNA'sı metaforunun çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Çetin, M., Yeşilbağ, Y. ve Akdağ, B. (2003). Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı. *Malatya Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17: 39-54.
- Döş, İ. (2013). School DNA and it's transfer. *American Journal of Human Ecology*, 2(1), 7-15.
- Döş, İ. ve Çetin, R. B. (2014). Örgüt DNA'sı nin geliştirilmesi ve MEB üzerine bir tarama çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (31), 560-575.
- Govindarajan, V. & Trimble, C. (2005). Organizational DNA for strategic innovation. *California Management Review*, 47(3), 47-76.
- Gürbüz, S. (2006). Örgütsel vatandaşlık davranışı ile duygusal bağlılık arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 48-75.
- İplik F. N. (2015). *Örgütsel vatandaşlık davranışı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma ve yöntemi* (15. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karacaoğlu, K. ve Güney, Y. S. (2010). Öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarının, örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkisi: Nevşehir ili örneği. *Öneri Dergisi*, 9(34), 137-153.
- Kadıbeşegil, S. (1999). Kuruluşların DNA'sı itibar. <http://www.orsa.com.tr/cgi-bin/asp/content.asp?type=normal&lang=TR&id=110> adresinden 5 Kasım 2016 tarihinde alınmıştır.
- Köse, S., Kartal, B. ve Kayalı, N. (2003). Örgütsel vatandaşlık davranışı ve tutuma ilişkin faktörlerle ilişkisi üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 20: 1-19.
- Kaplan, İ. (2011). *Yönetim ve organizasyon bilim dalı örgütsel vatandaşlık davranışı ve iş tatmini ilişkisi: Konya emniyet teşkilatı üzerinde bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Mintzberg, H. (2014). *Örgütler ve yapıları*. (Çev. Ed. A. Aypay). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Neilson, G. L., Pasternak, A. B. & Nuys, K.E.V. (2005). The passive aggressive organization. *Harvard Business Review*, 83 (10), 82-92.
- Neilson, G. L., Pasternack, B. A. & Mendes, D. (2003). The four bases of organizational DNA. Retrieved January 4, 2017, from <https://www.strategy-business.com/article/03406?gko=4f638>
- Onay, M. ve Ergüden, S. (2012). Yeni bir metafor: Kurum DNA'sı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 203-212.
- Özdevecioğlu, M. (2009). Örgütler arası vatandaşlık davranışları: teorik çerçeve ve bir ölçek geliştirme çalışması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33: 47-67.
- Özler, D. E. (2015). *Örgütsel davranışta güncel konular*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Polat, S. (2007). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları, örgütsel güven düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki (Yayımlanmamış doktora tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Samancı, S. (2006). *Örgütsel iklim ve örgütsel vatandaşlık* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Sarı, Ç. (2011). *Örgütsel adalet algısının örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi ve bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soroush, S., Esfahani, D., Mohammadpouri, M. & Poorfarahmand, B. (2014). Studying of Organizational DNA in Esfahan Pvince Sport and Youth Offices. *International Journal of Human Resource Studies*, 4(3), 125-138.
- Sung, G. & Neilson, G. L. (2013). Is your organization passive-aggressive? Retrieved January 2, 2017, from <https://www.strategy-business.com/blog/Is-Your-Organization-Passive-Aggressive?gko=ed975>.

- Şanlı, B. M. (2011). *İlköğretim okullarındaki performans yönetimi uygulamaları ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Wilson, K.S., Sin, H. P & Conlon, D.E.(2010) What about the leader in leader-member exchange? The impact of resource exchanges and substitutability on the leader . *Academy of Management Review*, 35(3), 358-372.
- Yener M. ve Aykol, S. E. (2009). Girişimcilik değerleri ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,14(1), 255-271.
- Zengin, M. (2011). *İlköğretim okullarında örgütsel güven ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

According to organization DNA, which is one of the metaphor for organizations in recent years, organizations have specific genetic characteristics like a living organism. DNA is seen as a basic mortar carrying all kinds of information, ie genes, from one to the other. Therefore, by combining the concept of organization DNA with the reality of biology and genetics with management science, it is thought that organizations can be used effectively in development (Soroush, Esfahani, Mohammadpouri, & Poorfarahmand, 2014; Çetin, 2014). Neilson, Pasternak, and Nuys (2005) describe the organization DNA as an organization that defines the identity of the organization together. Again, Sung and Neilson (2013) described organization DNA as a combination of the natural aspects of the formal structure and informal identity of an organization. According to another definition, the organization is thought to have its own characteristic characteristics as a living organism and it distinguishes it from other organizations (Döş & Çetin, 2014). Döş (2013) considers the organization's DNA as the fingerprint of the organization's identity and assumes that every member of the organization carries this trace. According to Çandır (2005), one of the most important characteristics of DNA is that it conveys the characteristics of the organization to future generations. According to the literature, there are seven different profiles of the organization DNA, four of which are unhealthy and three of which are healthy. Healthy organization profiles are flexible, military and full-time organization profiles. Unhealthy organization profiles are passive offensive Indiscriminate (random), overgrown and Management weighted organization profiles. (Neilson, Pasternack & Mendes, 2004; Çetin, 2014). In this research, the DNA profiles carried by the schools and the level of predicting organizational citizenship behavior, which is the other variable of the study, have been tried to be determined. Organizational citizenship is defined as the extra role behaviors of employees who are not explicitly addressed by the organization's reward system, but increase the efficiency and effectiveness of the organization. (Organ, 1988, as cited in Yener & Aykol, 2009; Karacaoğlu & Güney, 2010). Organizational citizenship behavior is generally defined as the behavior shown to the benefit of the organization in the form of adaptation to organizational policies and extra power expenditure (Ilies, Nahrgang & Morgeson, 2007, as cited in Wilson, Sin & Conlon, 2010). The fact that the organization is more prone to show more than the officially given role of the employee in the event of its effectiveness is also significant (Köse et al., 2003; Gürbüz, 2006; Arslan, 2008). Besides, when the dimensions of the organizational citizenship behavior are examined, it is seen that the classification made by Organ (1988) is used intensively. Organ (1988) examined organizational citizenship behaviors in five dimensions: assistance, courtesy, conscientiousness, gentlemanhood and civil virtue (as cited in İplik, 2015). As it can be understood from these explanations, it is very important for the schools to have success in the organizations that are gathered around a common purpose in education organizations, who are motivated and who have adopted the organizational benefit before the individual benefit. It is clear that this can only be achieved if the schools have a healthy DNA profile. In this research, it is aimed to determine the level of organizational citizenship behaviors of teachers at the level of school with which DNA profile. For this purpose, it is aimed to determine the relationship between the DNA profiles of schools and teachers' organizational citizenship levels. For this purpose, the following questions were searched :

- 1- What are the perceptions of teachers about organizational DNA of their schools?
- 2- What are the teachers' perceptions of their organizational citizenship?
- 3- Is there a relationship between the school profiles of teachers and their organizational citizenship levels?
- 4- Do the DNA profiles of schools predict teachers' levels of citizenship according to school level?

2. Method

The research, which aims to determine the relationship between the DNA profiles of schools and teachers' organizational citizenship levels, is in the relational survey model. The population of the research consists of 3986 teachers working in primary, secondary and high schools in Uşak. The sample of the research is 457 teachers working in Uşak. Convenience sampling was used in the research. Organizational DNA Scale en, which was developed by Döş and Çetin (2014), was used in the research. For the purpose of this research, first level confirmatory factor analysis was performed and reliability coefficients were calculated in order to test the compatibility of factors previously determined for Organization DNA scale to factor structures. When the values were examined, the values of χ^2 / df ratio (3,31 <5) and RMSEA (0,07 <0,10) were high enough for CFI (0,92), NFI (0,88) and NNFI (0,90). due to the validation of the scale can be expressed. The reliability coefficients of the scale for each organizational profile were found between .77 and .90. For organizational citizenship behavior, at Organizational Citizenship Behavior Scale lan prepared by Polat (2007) was used. The reliability coefficient of the Organizational Citizenship Behavior Scale was .88. As a result of confirmatory factor analysis, goodness of fit indexes showed that the model was a good fit. When the values are examined, it can be stated that the scale is confirmed because the values of χ^2 / df ratio (3,23 <5) and RMSEA (0,07 <0,10) are CFI

(0,92), GFI (0,90) and their values are high enough. Data were tested for normality. In the subsequent analysis, arithmetic mean and Pearson Moment Correlation and regression analysis techniques were used. Pearson Moments Multiplication Correlation was used in order to determine whether the relationship between the DNA profiles of the schools and the teachers' organizational citizenship levels was significant.

3. Findings, Discussion and Results

In this research, it is aimed to determine the level of organizational citizenship behaviors of teachers at the level of school with which DNA profile. According to the results of the research, teachers' perception of the flexible profile of the profiles from the schools' DNA profiles is high, while the perception levels of the military organization and full-time organizational profile are moderate. The level of perception towards the organization, which is predominantly governed by the organization, is low. Compared to other profiles, it is seen that the highest level is in the dimension of flexible organization. It is seen that the perception level of teachers about organizational citizenship behavior is high. According to the results of the research, there was a positive relationship between teachers' perceptions of schools about healthy organizational profiles (flexible, military, full time) and organizational citizenship levels. Also unhealthy organization of the teachers' organization DNA. There is a negative correlation between the perceptions of their profiles (random, management-weighted, passive-aggressive) and their levels of organizational citizenship. According to the research, it is seen that the profiles of schools, flexible organization, military organization and passive-aggressive organization profiles significantly predict the organizational citizenship behaviors of teachers, while it is seen that full-time organization, indiscriminate organization and administrative-weighted organization sub-dimensions do not predict teachers' organizational citizenship behaviors. In addition, according to the school level in primary schools, DNA profiles cannot predict teachers' organizational citizenship behaviors, but they predict in secondary schools and high schools. In the research, flexible organizational characteristics of schools affect the organizational citizenship behaviors of teachers positively. Educational activities should be organized for the school employees to increase the characteristics of these organizations. Studies should be done to transform the DNA profiles of schools into healthy organizational profiles.